

Drugi odgovor Srdi Pavloviću

SRBA PAVLOVIĆ

11.06.2009.

Drugi odgovor Srdi Pavloviću

Tea Gorjanc Prelević

O pomirenju

Profesor Pavlović vodi projekat na kanadskom univerzitetu na temu istine i pomirenja, smatra da pomirenje veoma važno (pominje ga i u kontekstu REKOM) i da je istinska promena vlasti predu za pomirenje. Međutim, inicijativa za osnivanje REKOM ne predlaže „model za neophodni proces pomirenja“, nego će predložiti model regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima teškim kršenjima ljudskih prava. Mnogi se nadaju da će rezultati rada te komisije dovesti i do pomirenja, posebno među žrtvama, ali sama inicijativa nema tako ambiciozno postavljen cilj. Pomirenje je stvar lične odluke i naša inicijativa nema pretenzije da poručuje bilo kome da je u obavezi da se pomiri. Imali smo u vidu i da je termin „pomirenje“ višeznačan i predmet kontrover literaturi o tranzicionoj pravdi, te da ga čitav niz komisija nije uključivao u svoj naziv.

S druge strane, izgleda da su se mnogi, na primer, politički i kulturni predstavnici Hrvatske i Crne Gore, pomirili i bez utvrđivanja svih činjenica o opsadi Dubrovnika (dovoljno je pogledati samo poslednje izdanje budvanskog muzičkog festivala, a kamoli izjave hrvatskih zvaničnika da između Hrvatske i Crne Gore nema otvorenih pitanja). Ovo se može tumačiti u prilog tezi da za pomirenje bar u nekom od mogućih značenja tog pojma, potpuna istina nije neophodna. Međutim, to ni u kr slučaju ne umanjuje pravnu i moralnu društvenu obavezu da se utvrde činjenice i odgovornosti.

O ulozi struktura na vlasti u osnivanju REKOM

Profesor Pavlović govori o tome da je smena vlasti preduslov pomirenja. Možda, ali kako pomire nije cilj Koalicije za REKOM, za ovu polemiku je relevantno jedino to da li je racionalno zalagati s za osnivanje REKOM u istorijskom trenutku u kome vlast nije, kako Pavlović kaže, „istinski“ promenjena.

Iako bi bar većina članova Koalicije za REKOM volela da su na državnim funkcijama ljudi koji su svojim postupcima samo doprinosili zaštiti ljudskih prava, stvarnost je na žalost drugačija i u Crn Gori, i u drugim državama regiona. Na osnovu izbornih rezultata neozbiljno je pretpostaviti da u skorije vreme dođe do takvog pročišćenja, tj. činjenica je da većina glasača ne smatra da je ono neophodno. Međutim, mislim da zbog toga ne treba odustajati od procesa suočavanja sa prošlošću između ostalog i tako što bismo se zalagali za osnivanje REKOM. Komisije za istinu u Maroku, E Salvadoru i Gvatemali osnovane su u zemljama u kojima u to vreme nije bilo radikalne promene vlasti, ali su postigle važne rezultate kako za same žrtve, tako i za društveni proces suočavanja i prošlošću. Možemo da analiziramo da li su ti rezultati za nekoga dovoljno dobri, ali je činjenica d veoma važno da ih je uopšte bilo.

Što se tiče crnogorske vlasti, mislim da je i svim crnogorskim glasačima, a pogotovo čitaocima Peščanika, jasno ko je bio na kojim pozicijama devedesetih. Međutim, činjenica je da su se stavr vlasti promenili kako u odnosu na Miloševića, tako i u odnosu na opsadu Dubrovnika (Đukanović

javno izvinio, general Strugar je pozvan da se dobrovoljno preda Haškom tribunalu, što je učinio deportaciju BiH izbeglica (crnogorska Vlada je krajem 2008. pristala da poravnanjem okonča četvorogodišnji spor koji je vodila sa žrtvama, za što nema sličnog primera u regionu, dok su za zločin optužena devedeseterica državnih službenika, među kojima i tadašnji šef DB-a Crne Gore). U su krivična suđenja optuženima za zločine u logoru Moringj i u Kaluderskom lazcu, a očekuje se i podizanje optužnice za Bukovicu. Možemo da raspravljamo o tome je li to dovoljno (mislim da ni da li su podignute sve optužnice koje bi mogle biti podignute (mislim da nisu), ali teško da ozbiljn raspravi na tu temu doprinese tvrdnje tipa „u Crnoj Gori se nije desila nikakva promena“. Verujem su se promene desile bar u toj meri da realno može da se očekuje da pred snažnim zahtevom civilnog društva i žrtava vlast ne može da odbije inicijativu za osnivanje REKOM.

Sve ovo ne znači da Koalicija za REKOM namerava da vlastima u regionu prepusti „na milost i nemilost“ inicijativu o osnivanju Regionalne komisije. Predlog modela Komisije biće pažljivo izraak unapređen u poslednjem krugu planiranih konsultacija u drugoj polovini 2010., pre nego što se podnese parlamentima država u regionu. Zalagaćemo se za njegovo doslovno usvajanje, pratiće raspravu i donošenje zakona, tj. međudržavnog sporazuma na osnovu koga bi se REKOM osnovala. Kada se Komisija osnuje, članovi Koalicije nameravaju da učestvuju u njenom radu i d nadziru njen rad.

O stavu da je „regionalni centar“ na teritoriji bivše Jugoslavije neostvariv

Profesor Pavlović nam olako pripisuje jugo-nostalgičnost, pretpostavljam zbog toga što nije razuo zbog čega se zalažemo da komisija bude regionalnog karaktera. On smatra da je ideja regionalne komisije neostvariva, s obzirom na „snažan nacionalni karakter ratova“, pa zbog toga smatra da bolje rešenje osnivanje dokumentacionih centara i komisija za pomirenje na nacionalnom nivou. Naprotiv, mislim da su ratovi na prostoru bivše SFRJ imali nacionalistički, ali ne i nacionalni karakter, u smislu republika i njihovih granica. Ratna dejstva su upravo bila prekogranična i za utvrđivanje činjenica o tome šta je, na primer, JNA radila u BiH i Hrvatskoj, šta su radili dobrovoljn Srbije i Crne Gore u Foči, kako je okončan život deportovanih BiH izbeglica iz Cme Gore, koji su zločini počinjeni na području Krajine u Hrvatskoj ili na Kosovu ili koje su posledice NATO interve u tri države, neophodan je regionalni, ili bar „prekogranični“ pristup. Uostalom, ko bi usaglasio razlike koje bi o istom događaju možda utvrdile nacionalne komisije, na primer srpska i kosovske ubistvima u Račku? Neuspeli Komisije za istinu i pomirenje koju je osnovao Vojislav Koštunica, posle promene vlasti u Srbiji, svedoci o nemogućoj misiji da se iz ugla jedne države ocenjuju uzr posledice ratova koji su u najvećem obimu vođeni van njene teritorije.

Na konsultacijama o modelu REKOM često je predlagano da regionalna komisija deluje preko nacionalnih potkomisija, koje bi sprovodile istraživanja na terenu. Isto tako, rečeno je i da bi regionalni karakter Komisije mogao da doprinese da joj se obrate mnogi svedoci koji nisu imali poverenja u tužilaštva matičnih država.

Nasuprot nepotkrepljenoj tvrdnji da bi „regionalizacija problema“ još više usporila proces utvrđivanja istine, smatram da bi ga izvesno učinila verodostojnijim i delotvornijim, a da bi za to vredele prihvat čak i sporiji tempo. S druge strane, Komisija bi mogla značajno da pomogne i ubrza rad pravosu regionu, kojem bi, kako sada stoje stvari, bile potrebne decenije da procesurira sve izvršioce zločin U samoj Crnoj Gori mislim da je za to potrebno kraće vreme, ali bi joj isto tako koristilo da u

narednih pet godina regionalna komisija utvrdi činjenice o zločinima koji su učinjeni i u njeno ime pogotovo izvan njenih granica.

Što se tiče predloga za osnivanje nacionalnih dokumentacionih centara, Skupština Crne Gore je januaru 2008. odlučila da se takav centar osnuje i Krivokapić je u svom govoru na otvaranju Foru hrabrio novu Vladu da pristupi njegovom osnivanju. U ostalim državama ovakvi centri nisu osnov osim u Hrvatskoj (Hrvatski materijalno-dokumentacijski centar domovinskog rata), već se dokumentacija o ratnim zločinima prikuplja u tužilaštvima i komisijama za nestale. Nešto sasvim drugo su nezvanične arhive nevladinih organizacija i drugih kancelarija i pojedinaca, koje bi treb; jednog dana staviti na raspolaganje REKOM-u, a u međuvremenu uputiti i tužilaštvima i zahteva sprovođenje istraga.

O obavezi političkog angažovanja na smeni vlasti

Stav da ne treba čekati promenu vlasti da bi se pristupilo suočavanju s prošlašću, jer i ako do te promene dođe, pitanje je koliko će ona odgovariti našim očekivanjima, profesor Pavlović je progi defetističkim i revolucionarno poručio iz Kanade „da se smjena vlasti ne čeka, na smjeni vlasti se radi“ i da bi organizatori skupa u Bečićima kao „odrasli, svjesni i savjesni građani“ trebalo da se angažuju na brzoi promeni vlasti aktivnim učešćem u političkom procesu.

Mislim da bi, kao što je profesor sam odabrao stepen i formu svog aktivizma u doprinosu promer vlasti u Crnoj Gori, bilo fer da pravo na taj izbor ostavi i drugima. Ne treba nipodaštavati lične na i posledice koji su mnogi već pretrpeli u pokušajima da crnogorsko društvo „na terenu“ suoče s prošlašću.

Svako ima pravo da se u društvu angažuje onako kako smatra da je najbolje, kao što, doduše, ir pravo i da se uopšte ne angažuje. U tom smislu, mislim da je postojeća dobrovoljna aktivnost nevladinih organizacija u maloi Crnoj Gori, kao i drugde, u znatno većim državama, veoma koris vidljiva u unapređenju standarda javnog života i da političke stranke greše zato što rezultate njihovog rada ne koriste u većoi meri. Naravno da uvek može i bolje i više, i u tom smislu će pror suočavanja s prošlašću u Crnoj Gori sigurno doprineti i objavljivanje rezultata istraživanja profes Pavlovića.

Zahvaljujem urednicama Peščanika na još jednoj prilici za objašnjenje regionalne inicijative za osnivanje REKOM.

Zahvaljujem profesoru na polemici koju je pokrenuo, jer ona doprinosi konsultacijama o osnivanj REKOM, na koje će i on ubuduće biti pozivan.

Više informacija o inicijativi za osnivanje **REKOM**.

Tea Gorjanc Prelević, Akcija za ljudska prava, Podgorica

Koalicija za REKOM

Peščanik.net, 11.06.2009.

ZATVORI PROZOR